

УДК 78:37.036:373(71)

ОСВІТНІ КОМПОНЕНТИ ПРОГРАМ МУЗИЧНОГО МИСТЕЦТВА ЯК ЗАСОБУ ХУДОЖНЬО-ЕСТЕТИЧНОГО ВИХОВАННЯ В ШКОЛАХ КАНАДИ

А. Ю. Бовт

ORCID 0000-0002-1896-4153

В поданій статті розглянуто освітні компоненти програм музичного мистецтва як засобу художньо-естетичного виховання в школах трьох найбільших провінцій Канади: Квебеку, Онтаріо та Британської Колумбії. Оскільки кожна з провінцій Канади має своє Міністерство освіти, освітні програми з усіх дисциплін мають свої особливості. Це стосується і художнього навчання і виховання, яке, зазвичай, складається з вивчення музичного, драматичного, танцювального та образотворчого мистецтв. Показано, що музичному мистецтву приділяється ретельна увага, оскільки музика завжди посідала вагоме місце в житті та діяльності мешканців країни Північноамериканського материка. Зокрема, висвітлено три ключові компетенції, які учні мають засвоїти в процесі художньо-естетичного виховання засобами музичного мистецтва: вміння створювати музичні композиції (за допомогою музичних інструментів або вокального мистецтва), вміння виконувати музичні твори (втілювати ідеї за допомогою усього спектру музичних елементів, технік та засобів виразності) та вміння сприймати, аналізувати і критично оцінювати музичні композиції (в першу чергу, з естетичної точки зору). Описано розподіл програм в провінціях за класами. В Британській Колумбії існують окремі програми, які охоплюють період з дитячого садочка до 7 класу, з 8 по 10, та з 11 по 12 класи; в Онтаріо розподіл відбувається наступним чином: з 1 по 8 класи, з 9 по 10 та з 11 по 12. В Квебеку навчання розподілене за циклами: початковим і середнім, який, в свою чергу, також ділиться на два (з 7 по 8 класи та з 9 по 11). Доведено, що особливе місце в системі художньо-естетичного виховання засобами музичного мистецтва посідає соціокультурний та історичний контекст, який діти мають розуміти та враховувати під час створення, виконання та аналізу музичних творів. Підкреслено, що першочергова увага приділяється вмінню усвідомлювати силу та красу музики і цінувати її як унікальне культурне надбання людства.

Ключові слова: музичне мистецтво, програма, художньо-естетичне виховання, контекст, створення, виконання, оцінювання, аналіз, школа, Канада.

Постановка проблеми в загальному вигляді та її зв'язок з важливими науковими і практичними завданнями. Музика завжди була джерелом естетичної насолоди, засобом донесення найглибших людських почуттів, шляхом до найтонших струн людської душі. Великий потенціал музики в гармонійному розвитку особистості був відомий ще з давніх-давен. Музика входила до складу основ світської освіти – семи вільних мистецтв Давньої Греції, була шляхом піднесення тендітної дитячої душі до Божественного в Середньовіччі, засобом виховання джентльмена в епоху Відродження і інструментом виховання поваги і терпимості для побудови миру і взаєморозуміння в XX-XXI ст. Музичне виховання підтримується і заохочується на рівні держави в багатьох країнах світу. Канада є однією з таких країн, в яких музика і освіта невіддільні одна від одної.

Аналіз останніх досліджень і публікацій, в яких започатковане вирішення даної проблеми і на які спирається автор. Естетичному вихованню школярів засобами музичного мистецтва присвятили свої праці видатні педагоги Г. Шевченко, В. Сухомлинський, Т. Грищенко, Д. Кабалевський, Л. Масол. О. Михайличенко дослідив історію музичного виховання в Україні в XIX-XX ст., В. Рева – естетичне сприйняття музики, Е. Печерська розглядала музику не лише як засіб естетичного, але й творчого розвитку особистості, О. Рудницька тісно пов'язувала музику і культуру особистості. В свою чергу, І. Слятіна розглядала музичне виховання підлітків, О. Сапожник – старшокласників.

Виділення раніше не вирішених частин загальної проблеми, котрим присвячується означена стаття. Окремі аспекти музичного виховання в зарубіжних країнах, в тому числі, в Канаді, були висвітлені в працях Л. Масол (зарубіжні тенденції в художньо-естетичному вихованні учнів), С. Човрій (використання музично-виховної концепції відомого педагога Золтана Кодая в країнах світу), Г. Карась (музична освіта в українській діаспорі в Канаді). Проте, освітні компоненти програм музичного мистецтва як засобу художньо-естетичного виховання в школах окремих провінцій Канади (Квебек, Онтаріо, Британська Колумбія) в XXI ст. ще не були висвітлені в науковій літературі.

Метою статті є дослідження освітніх компонентів шкільних програм музичного виховання учнів Канади і їх впливу на їхній художньо-естетичний розвиток.

Виклад основного матеріалу дослідження з повним обґрунтуванням отриманих результатів. Музика частіше за інші види мистецтва використовується як засіб художньо-естетичного виховання. Майже в усіх школах є окремі уроки музики, вона є невід'ємною складовою усіх шкільних та позашкільних культурно-розважальних заходів. Звуки і ритми оточують людину усюди. Починаючи від стуку людського серця, дзвону крапель дощу на підвіконні, співу птахів і закінчуючи світовими шедеврами музичного мистецтва – все це має свій ритм, лад, гармонію і красу. Саме тому так важливо навчити дітей помічати і цінувати цю красу, відгукатися на її поклик та тягнутися до неї. Як писав відомий український педагог В. Сухомлинський, «пізнання світу почуттів неможливе без розуміння й переживання музики, без глибокої духовної потреби слухати музику й діставати насолоду від неї. Без музики важко переконати людину, яка вступає у світ, у тому, що людина прекрасна, а це переконання, по суті є основою емоційної, естетичної, моральної культури» (Сухомлинський, 1977).

Розуміючи важливість музики в житті та розвитку особистості, Міністерства освіти провінцій Канади, культурні заклади і організації приділяють велику увагу тому, щоб школярі якнайповніше розвивали свій естетичний потенціал, долучаючись до світу музики.

В провінції Британська Колумбія знайомство зі світом музики починається для дітей вже в дитячому садочку, що є педагогічно правильним і обґрунтованим рішенням, оскільки процес виховання (не лише естетичного) доцільно починати з наймолодшого віку. Діти починають співати, грати на найпростіших музичних інструментах, знайомитися з ритмом та мелодією, висловлюють свої думки про почутий твір. Надалі (в молодших та середніх класах) учні долучаються до усвідомленого творчого процесу, вчать імпровізувати, висловлювати свої думки та почуття за допомогою музики, розглядати музику як засіб відображення соціальних цінностей, враховувати культурний, історичний та соціальний контексти під час створення, виконання та аналізу музичних творів, давати критичну оцінку прослуханій композиції (Arts Education Kindergarten to Grade 7 Overview, 2010). Ці знання та навички формуються поступово, а також в нерозривній єдності один від одного, оскільки всі вони мають вирішальне значення для формування естетичного ставлення до музики як унікального витвору мистецтва.

З 8 по 10 клас програмні результати навчання згруповані за трьома основними напрямками: структура композиції; думки, образи, відчуття, відображені в композиції; контекст.

В рамках компоненту «структура композиції» учні вивчають ритм, мелодію, темп, засоби виразності, форми і принципи композиції. Окрім того, діти дізнаються про єдність, різноманітність, повторення звуків, що, власне, і «малює» унікальний візерунок музичної композиції. Знайомство з цими принципами має важливе значення для створення, виконання і розуміння музики і її зв'язку з іншими видами мистецтва. Як краса мови, так і краса музики – це гармонійно підібраний набір звуків.

Наступний компонент – «думки, образи та відчуття, відображені в композиції» – базується на тому, що музика слугує, в першу чергу, для вираження думок, образів і почуттів. Саме завдяки цим компонентам музика передає слухачам той сенс, який закладає в неї композитор і виконавець. Навчившись розуміти і цінувати ці аспекти музики, учні самі вчать доносити глибокий сенс, належним чином організовуючи і поєднуючи структурні елементи з думками, образами і почуттями.

Нарешті, третій компонент – «контекст» – розглядається в чотирьох вимірах: особистісний, соціальний, історичний і культурний, оскільки музика існує не сама по собі. Вона сприяє розвитку самосвідомості в межах громади, тому учні повинні розвивати відчуття причетності до життя та діяльності своєї громади, розуміти своє місце в ній через музичні переживання. Це відчуття приналежності до певної спільноти є важливим для підтримки соціальної згуртованості. З цією метою учні беруть участь у різних позашкільних заходах для побудови тісних зв'язків між школами та громадою, чого часто не вистачає в шкільній освітній системі.

Звичайно, музика не може створюватися, виконуватися і сприйматися без врахування історичного та культурного контекстів. Завдяки їх вивченню учні відчувають і цінують багатство і різноманітність людського духу, потенціалу, в результаті чого з'являється почуття глибокої поваги і шани (Music 8 to 10 Integrated Resource Package, 1995).

В 11 та 12 класах програма охоплює такі самі три групи компонентів, але розподіляється на два напрямки: вивчення правил створення музики та використання сучасних технологій для роботи з музичними композиціями, а також вивчення хорової і інструментальної музики.

Перший напрямок зосереджується на знаннях традиційних і сучасних технологій створення музики та навичках їх використання. Учні вивчають, яким чином сучасні технології впливають на створення музики, як ці технології відрізняються між собою, як вони використовувалися в різні часи та в різних культурах, яким потенціалом виразності вони володіють та як за допомогою цих технологій розкрити власний творчий потенціал (Music 11 and 12. Composition and Technology, 1997). Цей напрям значною мірою орієнтується на тих, хто захоплюється сучасними ІТ технологіями.

В свою чергу, вивчення хорової музики в 11 і 12 класах сприяє розвитку знань і навичок, які потрібні учням для співу в різноманітних ансамблях з різним репертуаром, демонструючи технічну компетентність; розвинуте розуміння естетичних властивостей музики; музичну грамотність; знання та розуміння ролі хорової музики в суспільстві (Music 11 and 12 Choral Music. Instrumental Music, 2002). Вивчення ж інструментальної музики фокусується на розвитку знань та навичок для діяльності учнів в інструментальних ансамблях. Учні розвивають навички, необхідні для гри на музичних інструментах в різних ансамблях, поглиблюють розуміння естетичних властивостей інструментальної музики, а також її ролі в житті та розвитку суспільства в різні часи, вивчають, як відрізняється інструментальна музика в різних культурах (Music 11 and 12 Choral Music. Instrumental Music, 2002).

В провінції Онтаріо процес музичного навчання та виховання є тривекторним і орієнтується на здобуття учнями трьох груп компетенцій: вміння створювати, виконувати та оцінювати музичні твори.

Перша група охоплює такі компетенції як вміння створювати музичний твір, що передбачає здатність використовувати образи, емоції та почуття в якості стимулів для створення музичної композиції і досліджувати різні шляхи передачі творчих ідей за допомогою елементів музики, а також вміння використовувати різні джерела звуків, елементи музичної мови та елементи музичної техніки, включаючи здатність експериментувати, обирати найвдаліші елементи для втілення власного творчого наміру і вдосконалювати методи використання цих елементів.

Критеріями, які оцінюють засвоєння учнями вищезазначених компетенцій є: вміння створювати музичні твори, різноманітність у використанні музичної мови, гармонійне поєднання звуків, оригінальність в обробці музичних елементів, когерентний взаємозв'язок між стимулом до створення витвору і результатом, інтеграція оцінки та аналізу в творчу діяльність (Music. Arts Education. Quebec Education Program, 2008).

В рамках другої групи компетенцій учні мають, по-перше, ознайомитися зі змістом музичного твору, декодувати елементи музичної мови і представити їх графічно, розпізнати значення твору, історичні і соціокультурні аспекти, які вплинули на виконання, а також самі експериментувати з виконанням музичних творів задля досягнення поставленої мети. Діти вчаться аналізувати ідею та мету музичної комунікації, визначають основні елементи, методи та техніки їх донесення. В рамках цієї компетенції розвивається вміння працювати в команді, здатність слухати і поважати точки зору інших, налагоджувати співпрацю, адаптувати своє виконання твору під потреби ансамблю.

Учні мають навчитися робити плавні переходи між музичними елементами, ефективно використовувати мову та техніку музики, не забуваючи про засоби виразності, вміння працювати в ансамблі, а також аналізувати і критично оцінювати власну роботу (Music. Arts Education. Quebec Education Program, 2008).

Третя група компетенцій передбачає вміння цінувати музичні твори. В її рамках також визначається чотири напрями: аналіз власне твору або його виконання, визначення структурних елементів композиції, історичних та соціокультурних аспектів твору; інтерпретація ідеї та мети роботи або її виконання, визначення засобів виразності та символічних елементів, розуміння впливу цих елементів на виконання твору і почуття, які він викликає, порівняльне оцінювання декількох творів. Наприкінці курсу учні мають навчитися оцінювати музичні твори, обґрунтовуючи свою думку з використанням термінології музичного мистецтва (Music. Arts Education. Quebec Education Program, 2008).

В провінції Онтаріо вже з початкових класів учні вивчають базові елементи музики, слухають і співають пісні та грають на музичних інструментах. При цьому, керівництво школи створює умови для того, щоб діти мали змогу доторкнутися до живої музики (або в школі, якщо є змога запросити когось з місцевих музикантів, або поза її межами). За даними Інтернет ресурсу (Eduarts Map, 2014) в Онтаріо налічується 479 асоціацій, організацій та закладів, діяльність яких пов'язана з музикою, отже вибір досить великий.

В 1 класі учні говорять про роль музики в їхньому житті, співають і грають прості мелодії. В 2-му та 3-му класах починається знайомство з мовою музики, а аналіз ролі музики в житті стає більш поглибленим. Починаючи з 4 класу учні вчаться користуватися музичними інструментами, вивчають етику поведінки під час створення і виконання музичних творів, а також вчаться взаємодіяти з іншими дітьми в процесі музичної діяльності. Загалом, учні 4-6 класів більше уваги приділяють вмінню читати мову музики, застосовуючи свої знання про ключові елементи музики під час виконання, створення та прослуховування композицій. У 5 класі учні співають та / або грають за стандартними нотами, але, в той же час, самі вчаться записувати прослухану композицію по нотах, а також створювати власну систему позначок. Діти також знайомляться з різними факторами, які вплинули на розвиток музики в минулому та продовжують впливати зараз. Важливе місце посідає критичний аналіз творів, які учні прослухали або виконали, з технічної та естетичної точки зору. Також в 4-6 класах діти працюють над груповими

музичними міні-проектами, які потім вони мають презентувати і надати оцінку своїй роботі.

В 7 та 8 класах учні поглиблюють набуті знання, створюючи, виконуючи та оцінюючи музичні композиції. Діти аналізують місце музики в житті суспільства та її зміни через історичні, культурні та інші події. У 8 класі учнів активно долучають до створення музичних творів в групах і виступів в ансамблях. В цьому віці підлітки мають не лише давати оцінку музичному твору, але й аргументувати її, використовуючи набуті знання. Одночасно вчителі плекають повагу до поглядів і творчої роботи інших людей (The Ontario Curriculum. Grades 1-8: The Arts, 2009).

Музичне виховання в 9 і 10 класах фокусується на вмінні розуміти і оцінювати музику. Учні шукають в музиці джерело особистого задоволення, формують вміння творчо вирішувати проблеми. Учнівська молодь продовжує розвивати розуміння елементів музики і застосовувати його для майстерного створення та виконання творів, які пов'язані з їх особистими інтересами та досвідом. Учні також посилаються на знання елементів музики при прослуховуванні і оцінюванні музичних творів. Переживаючи, аналізуючи та коментуючи виступи інших, учні покращують розуміння цінностей представників інших культур.

Зазвичай, програма вивчення музики в старших класах також складається з трьох напрямів: створення і виконання композицій, які потребують вміння застосовувати набуті знання та вміння на практиці; сприйняття, аналіз та оцінка твору, засновані на критичних судженнях та вмінні обґрунтовувати свою позицію; основи музичного мистецтва, які включають символи, концепції та принципи, а також термінологію (The Ontario Curriculum. Grades 9-10: The Arts, 2010).

В старших класах (11 та 12) учні продовжують вдосконалювати навички створення і виконання (насамперед, технічні, включаючи застосування інформаційних та комунікаційних технологій) та аналізу і оцінки музичних творів. Окремі теми включають вивчення можливостей кар'єри в сфері музики; правил охорони здоров'я, а також вивчення етичних питань, які стосуються як виконавців, так і слухачів і глядачів (The Ontario Curriculum. Grades 11-12: The Arts, 2010).

Висновки і перспективи подальших досліджень. Таким чином, музичне навчання і виховання в трьох найбільших провінціях Канади (Онтаріо, Квебек, Британська Колумбія) має в собі багато спільних рис: вона, в першу чергу, спрямована на розвиток не лише технічних навичок та знань для майстерного створення і виконання музичних творів, а на розвиток вміння сприймати музичні композиції як джерело естетичної насолоди, оцінювати їх з позицій критичного аналізу, демонструючи свою

повагу до музики як безцінного культурного надбання та до її творців і виконавців, які втілюють в ній свої ідеї і почуття.

В перспективі ми плануємо проаналізувати деталі освітніх програм в галузі музики у вищезазначених провінціях, а також приділити окрему увагу особливостям музичного виховання в інших провінціях Канади.

Література

1. Сухомлинський В. О. Як виховати справжню людину. Вибрані твори : у 5-ти т. Київ : Рад. школа, 1977. Т. 2. 149 с.
2. Arts Education Kindergarten to Grade 7 Overview. Province of British Columbia : Ministry of Education. 2010. 14 p.
3. Eduarts Map. The Canadian Network for Arts and Learning. 2014. URL : <http://www.eduarts.ca/eduarts-map> (last access: 14.02.2018).
4. Music. Arts Education. Quebec Education Program. Quebec : The Ministry of Education, Recreation and Sports, 2008. Chapter 8. pp. 331-421
5. Music 8 to 10. Integrated Resource Package. Province of British Columbia : Ministry of Education. 1995. 173 p.
6. Music 11 and 12. Composition and Technology. Province of British Columbia : Ministry of Education. 1997. 138 p.
7. Music 11 and 12. Choral Music Instrumental Music. Province of British Columbia : Ministry of Education. 2002. 220 p.
8. The Ontario Curriculum. Grades 1-8: The Arts. Ontario : The Ministry of Education, 2009. 212 p.
9. The Ontario Curriculum. Grades 9-10: The Arts. Ontario : The Ministry of Education, 2010. 124 p.
10. The Ontario Curriculum. Grades 11-12: The Arts. Ontario : The Ministry of Education, 2010. 388 p.

References

1. Sukhomlynskyi, V. O. (1977). *Yak vykhovaty spravzhniu liudynu* [How to foster a real person]. *Vybrani tvory* : u 5-ty t. Kyiv: Radianska Shkola (ukr).
2. Arts Education Kindergarten to Grade 7 Overview (2010). Province of British Columbia : Ministry of Education (eng).
3. Eduarts Map (2014). The Canadian Network for Arts and Learning. Retrieved from <http://www.eduarts.ca/eduarts-map> (last access: 14.02.2018) (eng).
4. Music. Arts Education. Quebec Education Program (2008). Quebec : The Ministry of Education, Recreation and Sports (eng).
5. Music 8 to 10. Integrated Resource Package (1995). Province of British Columbia : Ministry of Education (eng).
6. Music 11 and 12. Composition and Technology (1997). Province of British Columbia : Ministry of Education (eng).
7. Music 11 and 12. Choral Music. Instrumental Music (2002). Province of British Columbia : Ministry of Education (eng).

8. The Ontario Curriculum. Grades 1-8: The Arts (2009). Ontario : The Ministry of Education (eng).
9. The Ontario Curriculum. Grades 9-10: The Arts (2010). Ontario : The Ministry of Education (eng).
10. The Ontario Curriculum. Grades 11-12: The Arts (2010). Ontario : The Ministry of Education (eng).

ОБРАЗОВАТЕЛЬНЫЕ КОМПОНЕНТЫ ПРОГРАММ МУЗЫКАЛЬНОГО ИСКУССТВА КАК СРЕДСТВА ХУДОЖЕСТВЕННО-ЭСТЕТИЧЕСКОГО ВОСПИТАНИЯ В ШКОЛАХ КАНАДЫ

А. Ю. Бовт

В данной статье рассмотрены образовательные компоненты программ музыкального искусства как средства художественно-эстетического воспитания в школах трех крупнейших провинций Канады: Квебека, Онтарио и Британской Колумбии. Поскольку каждая из провинций Канады имеет свое Министерство образования, образовательные программы по всем дисциплинам имеют свои особенности. Это касается и художественного обучения и воспитания, которое, как правило, состоит из изучения музыкального, драматического, танцевального и изобразительного искусств. Показано, что музыкальному искусству уделяется тщательное внимание, поскольку музыка всегда занимала важное место в жизни и деятельности жителей страны Североамериканского материка. В частности, освещены три ключевые компетенции, которые учащиеся должны усвоить в процессе художественно-эстетического воспитания средствами музыкального искусства: умение создавать музыкальные композиции (с помощью музыкальных инструментов или вокального искусства), умение исполнять музыкальные произведения (воплощать идеи с помощью всего спектра музыкальных элементов, техник и средств выразительности) и умение воспринимать, анализировать и критически оценивать музыкальные композиции (в первую очередь, с эстетической точки зрения). Описано распределение программ в провинциях по классам. В Британской Колумбии существуют отдельные программы, которые охватывают период с детского сада до 7 класса, с 8 по 10 и с 11 по 12; в Онтарио распределение происходит следующим образом: с 1 по 8 классы, с 9 по 10 и с 11 по 12. В Квебеке обучение распределено по циклам: начальный и средний, который, в свою очередь, также делится на два (с 7 по 8 классы и с 9 по 11). Доказано, что особое место в системе художественно-эстетического воспитания средствами музыкального искусства занимает социокультурный и исторический контекст, который дети должны понимать и учитывать при создании, исполнении и анализе музыкальных произведений. Подчеркнуто, что первоочередное внимание уделяется умению осознавать силу и красоту музыки и ценить ее как уникальное культурное достояние человечества.

***Ключевые слова:** музыкальное искусство, программа, художественно-эстетическое воспитание, контекст, создание, исполнение, оценка, анализ, школа, Канада.*

EDUCATIONAL COMPONENTS OF THE MUSICAL ART PROGRAMMES AS A TOOL OF ARTISTIC AND AESTHETIC EDUCATION AT CANADA SCHOOLS

A.Yu. Bovt

The article deals with the educational components of the musical art programmes as a tool of artistic and aesthetic education at schools of three largest Canadian provinces: Quebec, Ontario, and British Columbia. Since each of the provinces of Canada has its own Ministry of Education, educational programmes in all disciplines have their own peculiarities. This also applies to artistic education, which usually consists of the study of music, drama, dance and visual arts. It is shown that the musical art is given careful attention, as music has always occupied a significant place in life and activities of the inhabitants of the North American continent country. In particular, three key competencies that students must learn in the process of artistic and aesthetic education by means of the musical art are highlighted: the ability to create musical compositions (using musical instruments or vocal), the ability to perform musical works (to embody ideas with the full range of musical elements, techniques and means of expressiveness) and the ability to perceive, analyse and critically evaluate musical compositions (first of all, from an aesthetic point of view). Distribution of programmes in provinces by classes are described. In British Columbia, there are separate programmes covering the period from kindergarten to grade 7, from 8 to 10, and from 11 to 12. In Ontario, the distribution is as follows: from grade 1 to 8, from 9 to 10 and from 11 to 12. In Quebec, studying is divided into cycles: elementary and secondary, which is also divided into two (from grade 7 to 8 and from 9 to 11). It has been proved that a special place in the system of artistic and aesthetic education by means of the musical art is the sociocultural and historical context that children must understand and take into account when creating, performing and analysing musical works. It is emphasized that the primary attention is paid to the ability to realize power and beauty of music and appreciate it as a unique cultural heritage of humankind.

Key words: Musical art, program, artistic and aesthetic education, context, creation, performance, evaluation, analysis, school, Canada.

Бовт Альона Юріївна – викладач кафедри германо-романської філології та перекладу Східноукраїнського національного університету імені Володимира Даля (м. Северодонецьк, Україна). E-mail: philology302@gmail.com

Bovt Alona Yuriivna – Lecturer of the Department of Germanic and Romance Philology and Translation of Volodymyr Dahl East Ukrainian National University (Severodonetsk, Ukraine). E-mail: philology302@gmail.com